

ПОНЯТТЯ «ПЕРШОЧЕРГОВИХ» ТА «ДРУГОРЯДНИХ» ПИСЬМЕННИКІВ У ТВОРЧОСТІ О.І. БІЛЕЦЬКОГО

Власенко Л.В.

Національний університет харчових технологій

Досліджено основні питання «першочергових» та «другорядних» письменників. Дана загальна характеристика відомих та маловідомих письменниць, їх вплив на розвиток літератури. Особливу увагу приділено дослідженню забутих жінок-письменниць пушкінської епохи.

Ключові слова: дослідник, літературний процес, забути письменниці, відомі і маловідомі письменники.

При виборі теми дослідження більшість вчених обирають собі предметом дослідження поета чи письменника, який має першочергове значення для читачів; ним захоплюються, його читають, його наслідують. До таких авторів завжди ставляться «з повагою та увагою» [1]. А що ж робити з другорядними письменниками, до яких немає такої поваги і любові від читачів.

Кожен письменник чи поет, нехай, навіть, молодий, не досвідчений, пишучи свій власний твір, передає свої сподівання і переживання, відкриває перед читачем свою сутність, своє єство. Але не завжди це може бути «... побачене і значне для читачів» [1] – зазначає О.І.Білецький, що творчість видатного письменника може затьмарити «молоде дарування», але і в цьому випадку – він заслуговує на увагу читачів.

Маловідомі письменники готують ґрунт, виношують свою думку, виділяють у ній головне, і всі думки, спроби молодих або маловідомих авторів різні, вони відокремлені одна від одної, але «... поява нової ідеї знаменує лише розквіт і новий напрям їхньої мурашиної роботи» [1]. Вони підхвачують різні думки, коментують їх, працюють над ними, знаходять їм нове застосування, тобто йде рух вперед, розвивається література. Уже самою спробою зробити внесок у розвиток літератури, письменник чи поет заслуговує на увагу та похвалу. Але ж він маловідомий або зовсім невідомий. Хто буде до нього прислуховуватися? Інша справа, якщо це зробив відомий, популярний письменник. До його думки прислухаються, її поважають. А насправді ці думки уже були чиймись.

Можливо, однією з причин написання О.І.Білецьким рукопису «Епизод из истории русского романтизма. Русские писательницы 1830-1860-х годов» є намагання дослідити внесок кожної із письменниць, поетес, прозаїків пушкінської епохи. Ознайомити читачів із їхнім життєвим та творчим шляхом, дати характеристику їхнім творам. Відмітити причини появи розвитку жіночого письменства у Росії у на початку XIX століття.

Звичайно, в кожному суспільстві, в організації повинна бути людина, «вожак», за яким потягнуться всі люди, за яким би слідував народ, до кого б прислухалися, зважали на його думку. Такими «вожаками» і виступили критики, які

брали на себе відповідальність за долю того чи іншого автора, за його твір, чи, навіть, за все його подальше літературне майбутнє. Критик не повинен звертати увагу лише на тих авторів, до яких він сам прихильно ставиться, а повинен реально оцінювати творчість автора, його вклад у літературу. Адже кожен критик має свою власну думку, власне ставлення до кожного із письменників чи поетів. Хоча відомо, що до різних авторів було різне ставлення, в залежності від політичного, економічного, соціального та культурного розвитку суспільства. О.І.Білецький наголошує на такій думці, зосереджуючи увагу на значимості для суспільства кожного автора, кожного їхнього літературного доробку. Навіть досліджуючи творчість письменника, вплив на його творчість епохи, суспільства, потрібно враховувати, знову ж таки, не відомого письменника чи поета, а й рядових, і особливу увагу слід звертати на самі твори, «прийоми творчості, риси стилю» [1]. Звичайно, без дослідження життєвого шляху автора не обійтись, але ж першочергове завдання історика літератури та будь-якого дослідника літератури – це дослідити творчість письменника чи поета.

Дослідник літератури або критик не може самостійно охарактеризувати письменників по ступеню їхньої популярності, читання їхніх творів; він не може визначити хто з них і в якій мірі впливає на читачів, на їхню свідомість. Досліджуючи все це, він повинен «мати в руках факти». Звичайно, не маючи підстав щось стверджувати, не маючи доказів. Історик літератури повинен все досконало вивчити: як життєвий, так і особливо творчий шлях письменника чи поета, його погляди на життя, вклад в літературний процес, яких ідеалів він притримувався.

Такими визначеннями О.І.Білецький намагається знайти і дати визначення поняття «геній». Хто ж такий «геній»? загального визначення для дослідника літератури немає і не може бути до тих пір, поки він не складе собі якихось чітких і конкретних критеріїв та шаблонів, по яких можна було б оцінювати кожного із письменників, розставити їх по значимості для суспільства. Адже критики та дослідники літератури не вивчають особистість письменника чи поета, не по такому критерію вони повинні їх відбирати, а по значимості написаного, по вкладу кожного із авторів у розвиток літератури, «твір – не

лише як продукт індивідуальної творчості, а як продукт відомої «течії», як створення групи, колективу» [1].

О.І.Білецький не перебільшує значення вивчення забутих та маловідомих письменників, а навпаки, він твердить, що це вивчено не досконало і «потрібно звернутися до вивчення масової літератури, обговорити не тільки діяння «генералів», а й результати дій армії» [1]. Вивчення забутих авторів відбувається лише як допоміжний засіб для вивчення основних, першочергових письменників. «Другорядні письменники – частинки, із яких складається велике ціле: це ціле – геніальне створіння, яке ними підготовлене, ними розповсюджене в масах», – так характеризує другорядних письменників О.І.Білецький.

Історики літератури та дослідники «прийшли до думки, що важливими є не стільки відмінності одного художника від іншого, скільки загальні між ними риси, зв'язки, які дозволяють говорити про течії, школи, напрями» [1].

Отже, всі вище зазначені причини і призвели до того, що російська література початку ХІХ століття досліджена і висвітлена не зовсім чітко та ясно. Це, насамперед, стосується і вивчення відомих письменників, недостатня увага приділена дослідженню другорядних, маловідомих авторів. Як зазначає О.І.Білецький, саме «штучного поділу на головних та другорядних» письменників.

Таким чином, досліджуючи життєвий та творчий шлях «другорядних письменників, не можна не відмітити факт появи в нашій літературі з кінця 20-х років ряду письменниць» [1], які набувають широкої популярності як серед читачів, так і серед критиків. На жаль, із другорядних письменниць і поетів, вони перейшли в ранг «забутих письменниць ХІХ століття».

Що ж спільного між жінками-письменницями? Що їх об'єднує? Чи, можливо, навпаки, у них є якісь характерні відмінності? – запитує О.І.Білецький. І така зацікавленість забутими жінками-письменницями початку ХІХ століття, намагання довести їхню значимість, чи мають вони якесь відношення до Жорж Санд, чи популярні серед читачів. Ось основні питання, якими повинен цікавитися історик літератури, – стверджує вчений.

Дослідженню творчості забутих жінок-письменниць великої уваги ніхто не приділяв, на відміну від зарубіжних письменниць. В Росії мало висвітлювався у журналах життєвий та особливо творчий шлях жінок письменниць та поетів, що почали працювати на літературній ниві. Можливо, така неуввага була викликана тим, що не всі сприймали намагання жінок бути на одному щаблі із чоловіками, показати свою самостійність, значимість, бути цікавими для читачів.

Чим же відрізняються жінки-письменниці від чоловіків-письменників? Академік О.І.Білецький наголошує, що які можуть бути причини відмінності жіночої і чоловічої творчості, окрім, як фізіологічних, але до літератури вони не мають ніякого відношення. «Дарование не имеет пола». І цими словами все сказано. Ми повинні судити

по людині по її справах, діяннях. Хто б це не був, чи чоловік, чи жінка, перш за все, потрібно враховувати літературне надбання даного автора, його влад у літературний розвиток, намагання передати свої думки, переживання. Адже, у своїх творах письменники передають своє власне бачення, відчуття, вкладають свою душу. А якщо твір цікавий, невже є різниця, хто його написав, жінка чи чоловік?

Звичайно, можна було б вибрати жінок-письменниць, об'єднати їх у якусь групу і робити дослідження їхньої творчості. На думку О.І.Білецького це можуть бути дослідження і у вигляді літературних словників, довідників, тощо. Наприклад, по регіонах проживання письменниць, або їхніх літературних вподобаннях. Не можна заперечувати такої можливості, але це були дуже малі спроби. Було декілька видавців літературних словників жінок-письменниць.

М.Книжник, який видав «Словарь русских писательниц 1759-1859», так писав про своє намагання ознайомити читачів із творчістю жінок-письменниць. «знакомство с умственным развитием русской женщины столь же необходимо, как и всякое стремление к восстановлению ее значения и признания в русском обществе».

Всі загадки забуття жінок-письменниць вплинули на молодого дослідника літератури О.І.Білецького. на основі цього він написав величезну працю «Эпизод из истории русского романтизма. Русские писательницы 1830-1860-х годов».

«Эпизод из истории русского романтизма. Русские писательницы 1830-1860-х годов» являє собою магістерську роботу вченого, яку він писав з 1915 по 1918 роки і захистив у 1918 році. Рукопис вражає своїм різноманіттям, великою кількістю цікавого матеріалу як про життєвий, так і про творчий шлях жінок-письменниць. На жаль, праця так і не надрукована, хоча окремі матеріали з неї, все ж таки, побачили світ.

Починаючи працювати над працею «Эпизод из истории русского романтизма. Русские писательницы 1830-1860-х годов», О.І.Білецький намагався знайти серед жінок-письменниць спільні риси, «звертати увагу потрібно на відому групу письменників, як на щось єдине, якщо ця група спаяна якимсь єдинством, єдинством поетичних прийомів, стилю, поетики, ідей» [1]. Отже, знайшовши спільне у творчості жінок-письменниць, він зробив поділ праць жінок на:

1. Чуттєву групу, до якої вчений відніс М.Лисиціну, Н.Теплову, К.Шахову, А.Глінку та інших.

2. Романтичну групу, яка включає такі імена, як С.Толста, С.Ган, М.Жукова, С.Ростопчина, К.Кологривова, М.Вельтман-Фусе, К.Павлова та інші.

На початку ХІХ століття різко зростає кількість жінок, близько 30 осіб, які починають свою літературну діяльність. Вони були різного соціального становища, були від баронес до простолюдин, жили як у столиці, так і у провінції, але ніщо не зупинило жінок виразити свої думки і переживання. Багато хто із них був знайомий «із

Пушкіним, Жуковським, Язиковим, Плетньовим, які допомагали їм. Розуміння і допомогу письменниці знаходили і в Російській Академії. Тут їм надавали великі суми грошей на видання своїх творів, дозволяли друкуватися в академічній типографії. Саме завдяки такій допомозі читачі дізналися про С.Кульман, О.Шимову та інших» [2, с. 162].

Епоха чуттєвості характеризується сильним впливом на рівень розвитку жінок. Чому з'явився такий підйом у розвитку саме жіночої літератури? Дослідниця Є.Н.Щепкіна вбачає це в тому, що «Русских женщин призывали на общественную арену, содействовали их самообразованию, возбуждали в них веру в свои силы. Они скоро выросли духовно и сумели приобрести злияние на общество и культуру. Но, подобно героиням эпохи Возрождения, они должны были возвращаться в рамках старого быта и неред-

ко страдали от его пут» [3, с. 118].

На відміну від кінця XVIII століття, початок XIX століття характеризується більшою схильністю до жінок-письменниць, до їхньої творчості, їхні твори та біографії почали друкувати у газетах та журналах.

Отже, як висновок, можна сказати, що О.І.Білецький даною працею намагався дослідити питання «першочергових» та «другорядних» письменниць, забутих жінок-письменниць, які своєю творчістю змінили хід подій, зробили свій вклад в історію російської літератури. Ознайомити читачів із забутими письменницями, їхньою творчістю, їхнім вкладом у розвиток російської літератури, адже багато хто не вірив у їхні спроби письменства. Жінки передавали не лише свої переживання, турботи та думки, писали як прозу, так і вірші, знайомили читачів із історією Росії, для дітей писали вірші.

Список літератури:

1. «Эпизод из истории русского романтизма. Русские писательницы 1830-1860-х годов». Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. – Ф. 162. – Од. зб. 520-522.
2. Файнштейн М.Ш. Писательницы пушкинской поры (историко-литературные очерки). – Л.: Наука, 1989. – 175 с.
3. Щепкина Е.Н. Женская личность в старой русской журналистике. ЯМНП р., 1912, июль.

Власенко Л.В.

Национальный университет пищевых технологий

ПОНЯТИЕ «ПЕРВООЧЕРЕДНЫХ» И «ВТОРОСТЕПЕННЫХ» ПИСАТЕЛЕЙ В ТВОРЧЕСТВЕ А.И.БИЛЕЦКОГО

Резюме

Исследованы основные вопросы «первоочередных» и «второстепенных» писателей. Дана общая характеристика известных и малоизвестных писательниц, их влияние на развитие литературы. Особенное внимание уделено исследованию забытых женщин-писательниц пушкинской эпохи.

Ключевые слова: исследователь, литературный процесс, забытые писательницы, известные и малоизвестные писатели.

Vlasenko L.V.

National University of Food Technologies

THE CONCEPT OF «THE FIRST-RATE» AND «THE SECOND-RATE» WRITERS IN A.BILETSKYI'S CREATION

Summary

The basic questions of «the first-rate» and «the second-rate» writers are investigated. The general description of well-known and not popular authors and their influence on the literature development are given. The special attention is spared to the research of forgotten women-authors of the Pushkin epoch.

Key words: researcher, literary process, forgotten authors, known and unknown writers.